

УДК 330.322

Л. О. АКСЬОНОВА, В. П. КУРАЧ

## ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ

Досліджено сучасний стан інвестиційної діяльності на промислових підприємствах України. Розглянуто напрямки та обґрунтовано формування комплексного підходу до розвитку інвестиційної діяльності промислового комплексу України.

Для економіки України сьогодні вкрай важливими є передумови для економічного зростання: відкритість країни, вільна конкуренція, ринкові механізми та приваблення інвестицій. Організація виробництва на фоні кризової ситуації в національній економіці вимагає радикальної реорганізації та активізації економічної політики, в першу чергу інвестиційної. При розробці стратегії одним з головних завдань є визначення перспективних напрямів досягнення цілей інвестиційного розвитку промислових підприємств, які б забезпечували максимізацію соціально-економічного ефекту при мінімізації термінів його досягнення в умовах обмеженості ресурсів.

Але на сьогодні рівень довіри інвесторів до ринку України знизився. За даними Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) у четвертому кварталі 2011 року рівень довіри інвесторів до ринку України знизився до рекордно низького рівня – 2,19, що є досить суттєвим падінням порівняно навіть із третім кварталом, коли показник уже продемонстрував негативну динаміку і становив 2,56. Основними причинами негативного сприйняття економіки та інвестиційного клімату України інвесторами стали нестабільність зовнішньої політики, несприятливий економічний прогноз на 2012 рік, посилення тиску на бізнес із боку органів влади, корупція й незбалансована система оподаткування [1].

Але, не зважаючи на рівень довіри інвесторів, у січні-вересні 2011 року соціально-економічний розвиток більшості регіонів України характеризувався загалом позитивною динамікою. Помітним є зростання у промисловості, сільському господарстві, будівництві, зовнішньоекономічній діяльності тощо, що дозволяє стверджувати про поступове наближення до кризових параметрів розвитку. У структурі реалізованої промислової продукції зростає частка продукції металургії, ви-

робництва коксу, продуктів нафтоперероблення, хімічної і нафтохімічної та добувної промисловості. Покращення динаміки у базових галузях промисловості та активізація експорту відбулись, передусім, за рахунок сприятливої кон'юнктури на світовому ринку товарів основної спеціалізації України. Так, зокрема, експорт товарів з Дніпропетровської та Донецької областей збільшився на 36,0% та 39,8% відповідно. У структурі експорту чорних металів зросла питома вага продукції більш дорогого сортаменту і зменшилась частка продукції з низьким ступенем оброблення.

Проте стрімке зростання імпорту, темпи якого у більшості регіонів були вищими за темпи зростання експорту, на наш погляд, є приводом для посиленої уваги. Така динаміка спричинила швидке погіршення зовнішньоторговельного сальдо. Так, наприклад, від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі Львівської області склало 1,3 млрд. дол. США, що становить 15% загального від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі України товарами за цей період; у Закарпатській області переважає імпорту над експортом збільшилось на 200 млн. дол. США, тощо. Причинами зростання імпорту є, з одного боку, збільшення вартісного обсягу імпорту енергетичних матеріалів, а з іншого – активізація споживчого попиту на товари зарубіжного походження, у тому числі, на товари тривалого користування та предмети розкоші. Як свідчать матеріали Національного інституту стратегічних досліджень, недостатній рівень надходження зовнішніх інвестиційних коштів призводить до погіршення фінансових результатів діяльності підприємств, часто штучного, викликаного необхідністю рекапіталізації прибутку та збільшення операційних витрат [2].

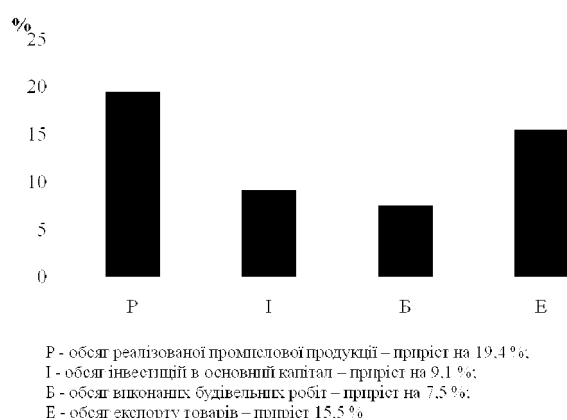
Огляд економічної діяльності промислового комплексу Дніпропетровської області показав, що

головними підсумками січня-вересня 2011 р. є стійке зростання в основних секторах економіки області. У першому півріччі 2011 р. динаміка економічного розвитку регіону з основних показників перевищила середні значення в Україні, у тому числі:

- обсяг реалізованої промислової продукції;
- приріст на 19,4% (друге місце в Україні);

у розрахунку на одну особу обсяг реалізації промислової продукції регіону майже утричі перевищує середнє значення по країні (рисунок).

В цілому підсумки роботи промислового комплексу Дніпропетровської області у січні-вересні 2011 р. демонструють поступове відновлення обсягів виробництва. Так, обсяг виробництва промислової продукції зріс на 5,9%, порівняно з січнем-вереснем 2010 р.



Динаміка економічної діяльності промислового комплексу Дніпропетровської області за січень-вересень 2011 р.

Найбільшим зростання випуску продукції було у таких видах промислової діяльності: машинобудуванні (32,5%), легкій промисловості (20,8%), сфері виробництва і розподілення електроенергії, газу та води (113,3%), харчовій промисловості (7,1%) тощо. Поряд з цим, основні сектори промисловості регіону демонстрували набагато менший приріст: добувна (0,9%), хімічна та нафтохімічна (0,2%), металургія (1,9%) тощо. У структурі реалізованої промислової продукції майже 80% припадає на продукцію металургійного виробництва та готових металевих виробів, добувної промисловості, діяльності з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води [2].

Проте потенціал української промисловості не відповідає суспільним потребам ні в кількісному виразі, ні з точки зору якості продукції, що виробляється. Особливо це стосується галузей промислового комплексу, які мають соціально орієнтований характер. Так у 2010 р. обсяг реалізованої продукції легкої промисловості становив лише 1% усієї продукції промисловості. До того ж відбувається подальше зниження обсягів випуску найбільш необхідної продукції легкої промисловості. Якщо промисловими товарами власного ви-

робництва Україна забезпечується лише на 60–65%, а інноваційною продукцією — на 25–30%, то забезпеченість продукцією легкої промисловості, в тому числі інноваційною, на порядок менша. Показники ефективності української промисловості значно нижчі рівня аналогічних показників розвинутих країн Європи. За рахунок імпорту покриваються потреби не тільки в самій продукції промисловості, а й в ресурсах забезпечення високотехнологічного виробництва: механічного обладнання, машин та механізмів, виробів хімічної та електротехнічної продукції тощо. За інноваційністю, технологічним рівнем і конкурентоспроможністю вітчизняна продукція промисловості ще суттєво поступається розвинутих країнам. Вітчизняний промисловий комплекс має найнижчий рівень кадрової та вартісної наукоємності [3].

Здійснений аналіз показує, що в Україні існують і можуть поглиблюватися суттєві проблеми в розвитку промислового комплексу. Основними з них є існування диспропорцій в промисловості України, і головне — це залежність виробничого потенціалу промисловості від стану його інвестування. Вважаємо, що існуючі проблеми надходження і розподілу інвестицій у промисловому комплексі в Україні криються у структурних проблемах та диспропорціях і загрожують поглибленням дисбалансів товарних і фінансових ринків. Структурна деформація вітчизняної промисловості, незважаючи на позитивну тенденцію щодо кількісного зростання промислового виробництва в Україні, характеризується переважанням у структурі виробництва сировинних та низько технологічних товарів, напівфабрикатів, виробництв із низькою часткою доданої вартості та екологічно шкідливих виробництв. Причин переважання в Україні виробництв з низькою доданою вартістю багато, серед них, зокрема, висока собівартість продукції, яка обумовлюється значною енерго- та матеріаломісткістю промислового виробництва, зношеністю основних фондів і а технологічною відсталістю.

Серйозною проблемою є низький рівень науково-технологічного потенціалу промисловості України і його негативного впливу на посткризове відновлення промислового сектору. Тому вкрай важливим є розробка і впровадження стратегічних завдань для підвищення виробничого, інвестиційного і науково-технологічного потенціалу промисловості України. Аналіз показав, що промисловий потенціал України використовується неефективно, оскільки вітчизняна промисловість не забезпечує повною мірою потреби внутрішнього ринку України у промислових товарах. Про це свідчить стійка тенденція щодо зростання від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі України промисловими товарами. Це одна проблема, це неефективність взаємодії вітчизняної галузевої науки із промисловими підприємствами, про що свідчить висока частка імпорту технологій у вітчизняній промисловості, а

також робота значної частини української науки на зарубіжні замовлення.

У відкритій економіці діють зовнішні чинники, тому проникнення кризових явищ через кордони приводить до проблем в економіці держави, внаслідок чого спостерігаються тенденції деформації і руйнування в промисловому комплексі через негативний синергетичний ефект. Крім того, в умовах нестачі інвестиційних ресурсів, технологічного відставання та зростаючого рівня зношеності основних фондів рішення проблем шляхом реструктуризації галузей промислового комплексу є проблематичним [4].

Необхідно також говорити в аспекті розвитку інвестиційної активності промислового комплексу і про трудовий потенціал. Особливу тривогу у цьому зв'язку викликає факт відтоку талановитої молоді за кордон, яка фактично є майбутнім кадровим потенціалом промисловості, через відсутність можливості реалізувати свій талант в межах України.

Так як реалізація виробничого потенціалу промислового виробництва прямо залежить від стану інвестування промисловості, визначені вище проблеми надходження й розподілу інвестицій у промисловому секторі України потребують якомога швидшого вирішення як на державному так і галузевому та регіональному рівнях.

Для цього, на нашу думку, потрібний комплексний підхід, яких включає такі головні заходи:

1. Необхідна цілеспрямована державна промислова політика, яка має в своїй основі стратегічні цілі у сфері інвестування промислового виробництва, пов'язані з розвитком окремих секторів промисловості. Критеріями побудови яких мають стати інноваційний характер, внутрішній попит, експортний потенціал, можливість імпортозаміщення та вітчизняний науковий потенціал. На сьогодні Указом Президента України закріплені наступні 4 пріоритети реалізації «Національних проєктів»: «нова енергія», «нова якість життя», «нова інфраструктура» та «олімпійська надія – 2022». Ці проєкти здійснюватимуться у рамках державно-приватного партнерства; передбачається, що частка приватних інвестицій складатиме близько 80%. Загальна вартість проєктів оцінюється у близько 130 млрд грн. [5]. Доцільно наголосити про важливість думки низки фахівців, що інтеграція стратегічного і проектного підходів забезпечить практичну реалізацію секторальних стратегій у рамках конкретних проєктів. Головне в ефективному вирішенні проблеми структурної перебудови промисловості України – діалог держави та підприємств.

2. Необхідне здійснення диверсифікації галузей в межах дії вимог СОТ, за підтримки Уряду. Важливого значення набуває міжгалузевий підхід

в інвестиційній політиці, як елемента промислової політики, що передбачає міжгалузеве планування інвестицій та міжгалузеві баланси для сучасного управління інвестиційними процесами з державних позицій, а також необхідність реалізації процесів вертикальної інтеграції, кластеризації в межах економічних регіонів, територій та областей.

3. На шляху розвитку інвестиційної діяльності промислового комплексу України важливим є вирішення проблем децентралізації державного бюджету та сповідування принципу політичної неупередженості щодо розвитку окремих підприємств та галузей.

4. Вітчизняним підприємствам потрібно удосконалити методи залучення інвестицій через інструменти фондового ринку, що могло б допомогти вирішити проблему дефіциту фінансових ресурсів шляхом розширення внутрішнього інвестування та послабити залежність країни від зовнішніх ресурсів.

5. Слід конкретизувати інструменти управління інвестиційними ризиками, а також посилити увагу до неконтрольованого надходження інвестицій, які призводять до формування ще більш диспропорційної структури промисловості.

Саме комплексний підхід в управлінні інвестиційними процесами в промисловому комплексі дозволить в короткі терміни подолати проблеми зниження технологічного рівня промисловості в умовах недостатності інвестицій та зменшить загрози перетворення існуючих ризиків в загрози економічній безпеці держави.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рівень довіри інвесторів до ринку України знизився до рекордного рівня. Тиждень, грудень, – 2011 // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/38114>
2. Стратегічний моніторинг розвитку регіонів. Національний інститут стратегічних досліджень. Січень-вересень 2011 р. (аналітична записка) // [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Reg\\_monitor-6f385.pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Reg_monitor-6f385.pdf)
3. Офіційний сайт державної підтримки українського експорту // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/9.html>
4. Розвиток промислового потенціалу України в процесі післякризового відновлення / Собкевич О.В., Сухоруків А.І., Савенко В.Г. та ін. / Ред. Я.А. Жаліла // – К.: НІСД, 2010. – 48 с.
5. Федюк В.М. Розвиток промислового потенціалу України / Департамент національних проєктів Державного агентства України з управління національними проєктами: Конф. Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД). [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/324/>.

Надійшла до редакції 8.06.2012